

Cíl: nahlédnutí do společensko-kulturního života v romské kolonii; seznámení se s tradičními romskými pohádkami původních českých Romů (zapsaných v romském jazyce studentem Antonínem Danielem z Oslavan v roce 1933)

Věková kategorie: 1. stupeň ZŠ nebo nižší ročníky 2. stupně ZŠ; odpovídající ročníky gymnázií

Pomůcky: Příklady historických fotografií/vyobrazení bydlení v Oslavanech, PL Popisky k fotografiím, text pohádky – rozstřížený na 8 částí (každá část na sobě má 1 písmeno abecedy, pořadí písmen ale neodpovídá souslednosti pohádky)

Texty: Příběh Antonína Daniela

Čas: 1 vyučovací hodina (v případě propojení s doprovodnou aktivitou Oslavany pro I. stupeň – výtvarné zpracování různých typů romských obydlí mohou vzniknout i 2 hodiny; v případě propojení s metodikou Brno II. stupeň – Kostivárna mohou vzniknout i 2 h)

Průřezová témata: některé typy romských obydlí před sto lety; motivy tradičních pohádek na světě

Úkoly

Varianta pro práci na 1. stupni:

- 1) Prohlédněte si s dětmi historické fotografie romské kolonie v Oslavanech z 20. let dvacátého století. Pojmenujte s žáky různé typy přístřešků, ve kterých tehdy obyvatelé kolonie žili.
- 2) Jak před sto lety lidé odpočívali – jak se bavili? Vyprávěli si příběhy a pohádky? Kde a kdy se asi vyprávěly pohádky mezi Romy v Oslavanech? V jakém jazyce si Romové pohádky vyprávěli?
- 3) Přečtěte dětem pohádku.
- 4) Při čtení mohou děti malovat některou ze scénérií pohádky.

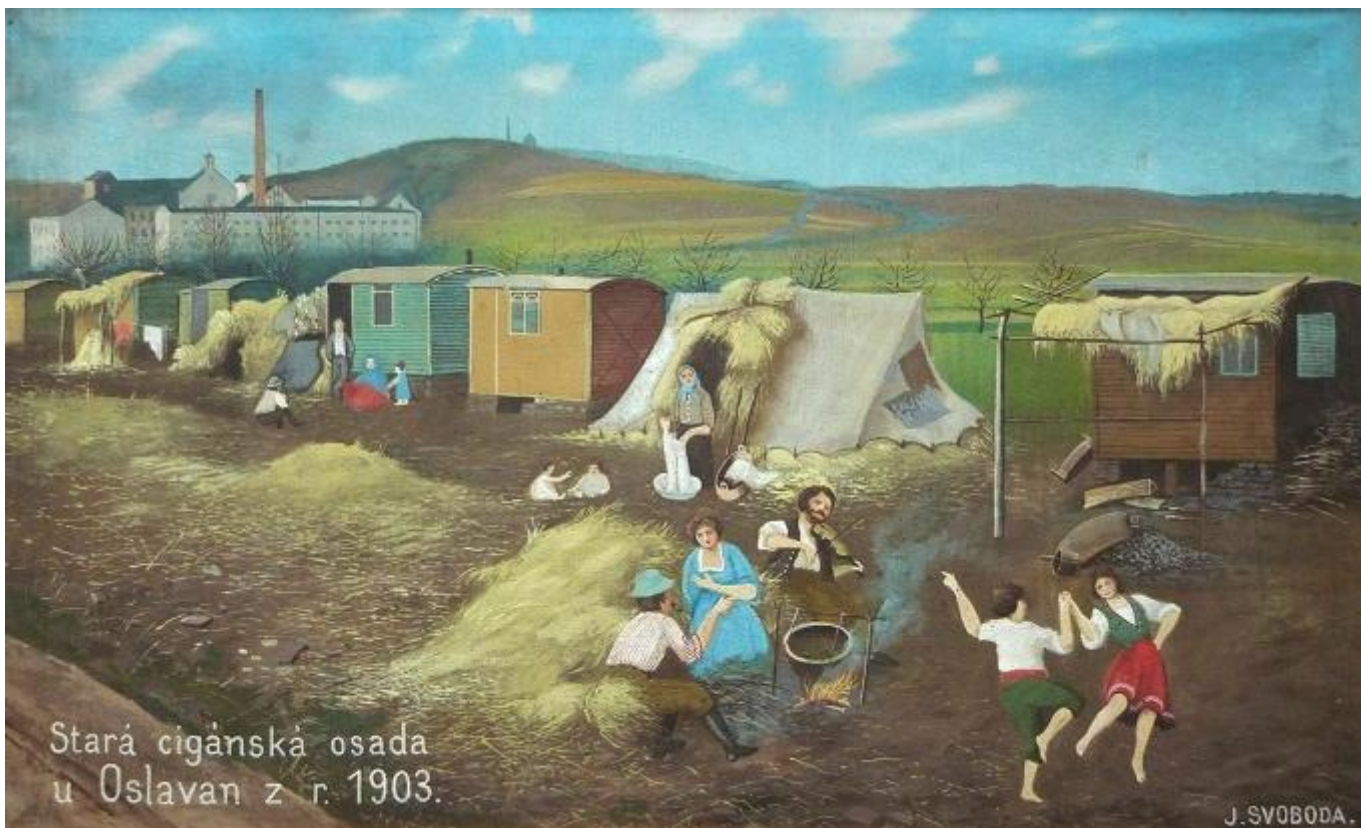
Varianta pro práci na 2. stupni:

- 1) Prohlédněte si s žáky historické fotografie romské kolonie v Oslavanech z 20. let dvacátého století. Učitel převypráví žákům část životního příběhu žáka Antonína Daniela, jednoho z obyvatel osady, který později jako student gymnázia zapsal i dvě pohádky v romštině a ve své mateřštině zapsal i příběhy z historie oslavanských Romů. Společně si přečtou úryvek z tohoto textu o starém kováři Josefovi Danielovi – vypravěči pohádek.
- 2) V jakém jazyce si Romové asi tak před sto lety pohádky vyprávěli?
- 3) Do každé čtveřice dá učitel na 8 dílů rozstříhaný celek textu pohádky. Žáci mají za úkol si texty přečíst a sestavit, jak by části měly jít po sobě a přiřadí jednotlivým částem číslice po sobě jdoucí.
- 4) Celá třída si společně zkontroluje. H1, A2, B3, C4, F5, E6, D7, G8
- 5) Společně si pohádku nahlas přečtěte. Pokud někdo měl jiné pořadí, přemýšlejte, jak se to mohlo stát

a jestli už jste některý z motivů této pohádky znali z nějaké jiné pohádky a z jaké? (např. Princ Bajaja – závěrečná scéna s pravým a nepravým ženichem).

(6) Při čtení mohou žáci malovat buď některou ze scénérií pohádky, nebo vyobrazit, jak student Daniel zapisuje vyprávění starého Josefa Daniela.

Stará cigánská osada
u Oslavan z r. 1903.

J. SVOBODA.

Vypravěč pohádek J. Daniel Bezpalcák
(Oslavany) - Foto z filmu Čarovné oči
(1923), ve kterém spolu s dalšími Romy
z Oslavan účinkoval.

Antonín Daniel o Josefovi Danielovi – Bezpalcákovi, od kterého zapsal 2 pohádky, píše:

„Měli jsme svého nejstaršího Roma. Byl to potomek onoho prvního Roma, který se jmenoval Šarközy. Ten muž viděl mnoho a mnoho. Bylo mu šedesát let, když mu zemřela jeho žena. Sám si pral, vařil a sám si uklízel ve svém voze. Byl velký a silný, ani nevypadal jako Rom. Vydělával hodně krejcarů – byl to vyučený kovář.

Když jsem přišel do jeho vozu, vždy jsem pozoroval, jak pracoval. K práci si zpíval. Dával jsem mu krejčárek a někdy jsem mu přinesl i jídlo. Byl velmi rád, když jsem se za ním zastavil. Vyprávěl mi pohádky.“

(úryvek z Daniel 1944, [zapsáno 1933])

Varianta pro I. stupeň (variantu pro II. stupeň, která je těžší najdete hned níže)

Chytrák a Dilino

Byl jeden Rom. Narodil se mu syn. Když se narodil, měl velkou sílu a vážil deset kilo.

Když mu bylo deset let, řekl svému otci, že se půjde podívat do světa. Nechtěl ale jít v botách, které mu jeho otec koupil. Poprosil otce, aby mu koupil boty železné a železnou hůl. Když to všechno měl, šel do světa.

Jak tak šel, potkal jednoho Roma - Chytráka, který šel také do světa hledat práci. Jenomže: jak byl ten jeden vychytralý Chytrák, druhý, ten náš hrdina, co šel v těch železných botách a s železnou hůlí, byl důvěřivý Dilino.

A jak tak jdou, došli ke křoví a tam si sedli. Najednou křovím letí dva ptáčci. A ti ptáčci si povídají:

„Kdyby tady někdo seděl, a kdyby nás slyšel, dozvěděl by se, jak vysvobodit dvě ženy z čertovy moci.“

Milý Dilino, jak to slyšel, hned řekl tomu druhému, aby kvůli těm ženám šli na toho čerta. Jak přišli na to určité místo, byla tam jáma.

Když se tam spolu radili, objevila se tam stará babička. Poprosili ji, aby jim poradila. Ona jim dala lano, aby se spustili do té jámy. Dilino se připoutal na lano a spustil se dolů. Chytrák zůstal nahoře.

Když se Dilino spustil dolů, ocitl se v jiné zemi. Vydal se dál a líbilo se mu tam. Šel, a před ním jdou dva mužičci. Jak je uviděl, schoval se do blízkého keře. Ti dva si povídají, že kdyby přišel nějaký odvážný chlap, a nebál by se, mohl by vysvobodit dvě ženy, které jsou zakleté v domě. Ale musel by se k tomu domu postavit, jako by byl jeho pán. Byly tam tři domy, všechny se otáčely.

Dilino, jak slyšel, co si povídali, tak hned šel k prvnímu domu, a jako by byl jeho pán, řekl tomu domu, aby se zastavil.

Dům se přestal otáčet a Dilino vstoupil dovnitř.

V domě byla krásná dívka, jak ho viděla, šla k němu, políbila ho a že když ji odsud odvede, bude jeho ženou. Dala mu svůj šátek a on šel do dalšího domu. Tam udělal to samé. Až ve třetím domě byl ten čert.

Tak se milý Dilino pomalinku příkradl, protože ten čert zrovna spal. Šel k němu a tou železnou holí ho dvakrát bacil, a když ho praštil potřetí – zabil ho.

Vrátil se zpátky k jámě. Ten chytrý nahoře vytáhl ty dvě ženy po laně vzhůru. A teď by měl jít nahoru Dilino. Ale když už chtěl jít nahoru, hned tu u něj byla zase ta stará babička a povídá mu, aby místo sebe uvázal na lano svoji železnou hůl, a Chytrák už tahá.

Tahal až do poloviny, ale pak lano pustil. Myslel si, že na laně je Dilino.

„Takhle bys dopadl,“ řekla babička.

„Chtěl, aby ses zabil. Za to, že jsem ti dobře poradila, tak i ty musíš něco udělat pro mne. Musíš mne zachránit od jednoho hada.“

Šel s ní, pojedli spolu a popili spolu. Řekla mu, že až ten večer přijde had, má si zapálit oheň a ohněm mu vypíchnout oči.

„Vezmi kámen a hoď ho do vody. Skočí po něm a půjde za ním.“

A tak se stalo. Udělal, jak mu řekla. Najednou všechno zmizelo, a on šel dál. Došel do vesnice, kde všude visely červené prapory.

„Proč jsou všude vyvěšeny červené prapory?“ ptal se v hospodě.

„Radujeme se, jeden chytrý muž zachránil a dovedl domů vedl dvě ženy, zpět z čertovy moci,“ řekl.

Už se neptal, šel si koupit nové pěkné šaty a na druhý den šel do kostela. V kostele byla svatba toho Chytráka.

Je svatba. Sedl si do první lavice. Přišel farář. Dilino si šel si stoupnout ke své ženě. Farář říká, že jedna žena nemůže být oddána se dvěma muži. Hádají se, a jak byl Dilino rozzlobený – chytl Chytráka a vyhodil ho oknem. A byli se ženou svoji.

Když došli k ní domů, řekl její otec:

„Jak se může stát, že jsi odsud odjížděla s jiným, a s jiným se vracíš?“

„To je ten, co mě vysvobodil od čerta.“

A on s ní zůstal, dokud neumřeli.

Varianta pro II. stupeň – určená k rozstříhání a zadání žákům seřadit tj přiřadit písmenům čísla podle plynutí příběhu pohádky (řešení je A2, B3, C4, D7, E6, F5, G8, H1)

- A** Jak tak šel, potkal jednoho Roma - Chytráka, který šel také do světa hledat práci. Jenomže: jak byl ten jeden vychytralý Chytrák, druhý, ten náš hrdina, co šel v těch železných botách a s železnou holí, byl důvěřivý Dilino. A jak tak jdou, došli ke křoví a tam si sedli. Najednou křovím letí dva ptáčci. A ti ptáčci si povídají:
- B** „Kdyby tady někdo seděl, a kdyby nás slyšel, dozvěděl by se, jak vysvobodit dvě ženy z čertovy moci.“
Milý Dilino, jak to slyšel, hned řekl tomu druhému, aby kvůli těm ženám šli na toho čerta. Jak přišli na to určité místo, byla tam jáma.
Když se tam spolu radili, objevila se tam stará babička. Poprosili ji, aby jim poradila. Ona jim dala lano, aby se spustili do té jámy. Dilino se připoutal na lano a spustil se dolů. Chytrák zůstal nahoře.
- C** Když se Dilino spustil dolů, ocitl se v jiné zemi. Vydal se dál a líbilo se mu tam. Šel, a před ním jdou dva mužičci. Jak je uviděl, schoval se do blízkého keře. Ti dva si povídají, že kdyby přišel nějaký odvážný chlap, a nebál by se, mohl by vysvobodit dvě ženy, které jsou zakleté v domě. Ale musel by se k tomu domu postavit, jako by byl jeho pán. Byly tam tři domy, všechny se otáčely.
Dilino, jak slyšel, co si povídali, tak hned šel k prvnímu domu, a jako by byl jeho pán, řekl tomu domu, aby se zastavil.
- D** „Proč jsou všude vyvěšeny červené prapory?“ ptal se v hospodě.
„Radujeme se, jeden chytrý muž zachránil a dovedl domů vedl dvě ženy, zpět z čertovy moci,“ řekl.
Už se neptal, šel si koupit nové pěkné šaty a na druhý den šel do kostela. V kostele byla svatba toho Chytráka.
- E** A teď by měl jít nahoru Dilino. Ale když už chtěl jít nahoru, hned tu u něj byla zase ta stará babička a povídá mu, aby místo sebe uvázal na lano svoji železnou hůl, a Chytrák už tahá.

Tahal až do poloviny, ale pak lano pustil. Myslel si, že na laně je Dilino. „Takhle bys dopadl,“ řekla babička. „Chtěl, aby ses zabil. Za to, že jsem ti dobře poradila, tak i ty musíš něco udělat pro mne. Musíš mne zachránit od jednoho hada.“

Šel s ní, pojedli spolu a popili spolu. Řekla mu, že až ten večer přijde had, má si zapálit oheň a ohněm mu vypíchnout oči.

„Vezmi kámen a hod' ho do vody. Skočí po něm a půjde za ním.“

A tak se stalo. Udělal, jak mu řekla. Najednou všechno zmizelo, a on šel dál. Došel do vesnice, kde všude visely červené prapory.

F Dům se přestal otáčet a Dilino vstoupil dovnitř.

V domě byla krásná dívka, jak ho viděla, šla k němu, políbila ho a že když ji odsud odvede, bude jeho ženou. Dala mu svůj šátek a on šel do dalšího domu. Tam udělal to samé. Až ve třetím domě byl ten čert.

Tak se milý Dilino pomalinku přikradl, protože ten čert zrovna spal. Šel k němu a tou železnou holí ho dvakrát bacil, a když ho praštil potřetí – zabil ho.

Vrátil se zpátky k jámě. Ten chytrý nahoře vytáhl ty dvě ženy po laně vzhůru.

G Je svatba. Sedl si do první lavice. Přišel farář. Dilino si šel si stoupnout ke své ženě. Farář říká, že jedna žena nemůže být oddána se dvěma muži. Hádají se, a jak byl Dilino rozzlobený – chytl Chytráka a vyhodil ho oknem. A byli se ženou svoji.

Když došli [k ní] domů, řekl její otec:

„Jak se může stát, že jsi odsud odjížděla s jiným, a s jiným se vracíš?“

„To je ten, co mě vysvobodil od čerta.“

A on s ní zůstal, dokud neumřeli.

H Chytrák a Dilino

Byl jeden Rom. Narodil se mu syn. Když se narodil, měl velkou sílu a vážil deset kilo.

Když mu bylo deset let, řekl svému otci, že se půjde podívat do světa. Nechtěl ale jít v botách, které mu jeho otec koupil. Poprosil otce, aby mu koupil boty železné a železnou hůl. Když to všechno měl, šel do světa.